

Oldtidskundskab C, stx

Supplerende materiale til vejledning til læreplanen

Filosofiforløb i oldtidskundskab: Platons *Alkibiades* - Dannelse eller "at kende sig selv"

Dette forløb kommer med forslag og ideer til, hvordan man kan tilrettelægge et undervisningsforløb i Platons filosofi. Forløbets basistekster er Platons dialog Alkibiades og uddraget Hulebilledet fra Statens 6. bog. Forløbets tematiske fokus er dannelse eller "at kende sig selv". Forløbets formål er at opøve elevernes kendskab til Platons forfatterskab i sin egen ret og at vise, hvordan Platons filosofiske dialoger danner forudsætningen for eftertidens debat om dannelse og eksistens.

Forløbet træner elevernes evne til nærlæsning. Som en del af undervisningsforløbets didaktik integreres skriftlighed, remediering af tekster og produktion af formidlingsfilm. Forløbet træner med forskellig vægtning de fire tværfaglige elevkompetencer: kreative og innovative kompetencer, karrierekompetencer, it-kompetencer og globale kompetencer.

Indholdsfortegnelse

Forløbsbeskrivelse: Platons <i>Alkibiades</i> – Dannelse eller "at kende sig selv"	2
"Hvordan skal man mon lære 'selvet' selv at kende?"	2
Forløbets tema og formål	2
Begrundelse for valg af materiale.....	3
Forløbsmateriale.....	3
Supplerende og/eller alternativt forløbsmateriale.....	4
Forløbsoversigt: Platons <i>Alkibiades</i> – Dannelse eller "at kende sig selv"	4
Filosofiforløbets undervisningstilrettelæggelse.....	4
1. undervisningsgang (90 min.)	4
2. undervisningsgang (90 min.)	5
3. undervisningsgang (90 min.)	5
4. undervisningsgang (90 min.)	6
5. undervisningsgang (90 min.)	6
6. undervisningsgang (90 min.)	7
7. undervisningsgang (90 min.)	7
8. undervisningsgang (90 min.)	8
9. undervisningsgang (90 min.)	8

Forløbsbeskrivelse: Platons *Alkibiades* – Dannelse eller ”at kende sig selv”

”Hvordan skal man mon lære ’selvet’ selv at kende?”
(Sokrates til Alkibiades i Platons *Alkibiades*, kap. 24)

Forløbets tema og formål

Filosofiforløbets tema om dannelse eller ”at kende sig selv” er valgt, fordi det på eksemplærisk vis viser, hvordan et nutidigt og omdiskuteret emne ofte har sit udspring i den antikke græske litteratur og kultur. I dette tilfælde særligt i Platons filosofi. Dertil kommer, at temaet om dannelse og udviklingen af selvet er et emne, som vedrører og vedkommer alle mennesker – lige fra gymnasielever til politikere og deres uddannelsespolitik.

Filosofiforløbet har overordnet to formål. For det første vil forløbet opøve elevernes kendskab til Platons filosofi og filosofiske dialoger som genre gennem nærlæsning af dialogen *Alkibiades* og uddraget ”Hulebilledet” fra dialogen *Staten* i teksternes egen ret. For det andet vil forløbet lade eleverne erfare, at en tænker som Platon øver stadig indflydelse på senere filosofisk tænkning om dannelse og eksistens. Forløbet har således bl.a. til hensigt at belyse, hvordan en indflydelsesrig tænker som Jean-Paul Sartre (1905-1980) ”står på skuldrene af Platon”, når han etablerer sin eksistensfilosofi i midten af det 20. århundrede.

Forløbet er tilrettelagt, så det både lader eleverne arbejde induktivt (f.eks. gennem tænkeskrivninger om emnet) og deduktivt (f.eks. gennem nærlæsningens brug af gennemgåede Platon-begreber). Der er i forløbet indtænkt en progression i arbejdsformer og materialevalg. Eleverne går således fra indledningsvis at stifte bekendtskab med væsentlige begreber fra Platons filosofi og at kunne redegøre for disse til afslutningsvis at skulle kunne anvende begreberne selvstændigt i nærlæsningens fortolkning og perspektivering af teksterne og temaet.

Som en væsentlig del af de didaktiske greb benytter forløbet skriftlighed i form af individuelle refleksionsskrivninger og begrebsorienterede skriveøvelser, som evaluerer formativt og summativt. Forløbet arbejder desuden med højtlesning som led i elevernes tilegnelse af stoffet. Det gøres bl.a. ved højtlesning af elevernes egne tekster og ved højtlesning/dramatisering af Platons dialog.

Dertil kommer, at forløbet med forskellig vægtning træner de fire tværfaglige elevkompetencer.

- Elevens kreative og innovative kompetencer trænes bl.a. gennem elevens remediering af ”Hulebilledet” til en tegneserie og gennem optagelser af korte formidlingsvideoer om betydningen af Platons filosofiske begreber.
- Elevens karrierekompetencer trænes særligt ved arbejdet med og mestringen af Platons dialektiske og hypotetisk deduktive metode samt ved diskussionen af Uffe Steens kronik ”Intet er sandt. Intet er Umagen værd”, som diskuterer fag, metoder og materiale i dannelseskontekst. Det samme gælder for perspektiveringsarbejdet med Gymnasiebekendtgørelsestekstens § 1-2 om uddannelsernes formål.
- Elevens it-kompetencer trænes ved almindelig it-brug til undervisningens notetagning, informationsøgning og –deling i fælles mapper på Google Drev.

- Elevens globale kompetencer trænes ved indsigten i, hvordan Platons filosofi har en massiv indvirkning på efterantikkens tænkning om dannelse og eksistens samt, hvordan forløbets problemstilling er tværkulturel og tværnational.

Begrundelse for valg af materiale

Platons filosofiske dialog *Alkibiades* er valgt som basistekst i forløbet, fordi dialogen kan læses i tre fagligt væsentlige sammenhænge. For det første kan *Alkibiades* læses i sin egen ret. Dialogen er repræsentativ for Platons filosofiske dialog som genre, fordi den omhandler temaer og begreber (dannelse, erkendelse, forholdet til sjælen, kærlighed, politik m.m.), som også er at finde i Platons øvrige forfatterskab. Dertil kommer, at eleven ved læsningen af den forholdsvis korte dialog (44 ns.) stifter bekendtskab med Platons filosofiske metode (dialektisk og hypotetisk deduktiv) og sceniske skrivestil. For det andet er *Alkibiades* oplagt at læse, fordi dialogens begreber og tema om dannelse og ”at kende sig selv” rækker ud over sig selv. *Alkibiades* er dermed et tydeligt eksempel på en antik tekst, som øver indflydelse på eftertidens senere litteratur. Og for det tredje kan *Alkibiades* bidrage væsentligt til oldtidskundskabsfagets samlede årsforløb, fordi dialogens tema om dannelse kan samlæses med andre centrale antikke værker (Homers *Odysseen*, Sofokles’ *Kong Ødipus*, Seneca den yngres moralfilosofiske breve m.m.) og dermed skabe et fagligt helhedsunivers for eleven.

Selvom ”Hulebilledet” kun er et mindre uddrag af Platons *Staten*, er det medtaget som basistekst, fordi det udgør en afrundet meningshelhed, som kan stå for sig selv, og fordi uddraget bidrager til forløbets samlede tema og nærlæsningen af dialogen *Alkibiades* og forløbets perspektivtekster.

Alle perspektivteksterne er valgt, fordi de rummer klar indflydelse fra Platons filosofi. De er samtidig alle tekster, som argumenterer for selvstændige synspunkter. Således trækker Jean-Paul Sartre på Platons og sofisternes værdifilosofiske debat, når han kommer frem til sin egen eksistensfilosofi i midten af det 20. århundrede, og Uffe Steen gør i sin kronik både brug af antik, middelalder- og renæssancefilosofi i sit forsøg på at fremskrive et tidssvarende dannelsesideal.

Forløbsmateriale

Basistekster:

- Platon: *Alkibiades, Kend dig selv*, Gyldendal (2000)
- Platon: *Staten*, 6. bog, uddraget ”Hulebilledet”, *Kend dig selv*, Gyldendal (2000)

Perspektivtekster:

- Andersen, Tony: ”Glem ikke dannelsen i gymnasiet”, *Politiken* (27-05-2017)
- Sartre, Jean-Paul: *Eksistentialisme er en humanisme*, Hans Reitzels (2005/1946), s. 47-52 og 56-58.
- Steen, Uffe: ”Intet er sandt. Intet er Umagen værd”, *WeekendAvisen* (18-04-2015)
- Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen, §1-2.

Supplerende og/eller alternativt forløbsmateriale

Nedenstående materiale repræsenterer andre antikke og efterantikke vinkler på filosofiforløbets tema om dannelse eller "at kende sig selv". For perspektivteksternes vedkommende kan de evt. læses som led i oldtidskundskabs faglige samspil med andre fag. Det ville her være oplagt at lade dansk og/eller filosofi læse teksterne af Schack von Staffeldt, Søren Kierkegaard og Hans-Jørgen Nielsen, som på hver deres måde har Platons dannelsestænkning som forudsætning.

Basistekster:

- Platon, *Menon*, kap. 14-20, "Slaveeksemplet", *Platon III – Samlede værker i ny oversættelse*, Gyldendal (2011)
- Platon, *Symposion*, kap. 28-29, "Diotimas tale til Sokrates", *Kend dig selv*, Gyldendal (2000)
- Platon, *Symposion*, kap. 30-38, "Alkibiades tale til Sokrates", *Kend dig selv*, Gyldendal (2000)
- Platon, *Theaitetos*, Kap. 6-7, "Sokrates om den mæjeutiske metode", *Kend dig selv*, Gyldendal (2000)

Perspektivtekster:

- Kierkegaard, Søren Aabye: *Begrebet Angest* (1844), *Søren Kierkegaard – Samlede værker bind 5 og 6*, Gyldendals bogklubber, "Caput I, §5", 135-136, 137-138 og "Caput V – Angest som frelsende ved Troen", s. 234-240.
- Nielsen, Hans-Jørgen: "Spillet regler – Til attituderelativismens psykologi", *Nielsen og den hvide verden* (1968)
- Staffeldt, Schack von: "Liljen og Dugdraaben", *Nye Digte* (1808)

Forløbsoversigt: Platons *Alkibiades* – Dannelse eller "at kende sig selv"

Filosofiforløbets undervisningstilrettelæggelse

Filosofiforløbet strækker sig over 9 undervisningsgange à 90 min. Første undervisningsgang tager udgangspunkt i problemstillingen om dannelse og "at kende sig selv" som en nutidig problemstilling. Her læses Uffe Steens kronik "Intet er sandt. Intet er Umagen værd." I de følgende 5 undervisningsgange læses Platons dialog *Alkibiades* med stadig hensyntagen til efterantikken. Herefter læses Platons "Hulebilledet" over 2 undervisningsgange. Der arbejdes i sidste undervisningsgang med Jean-Paul Sartres *Eksistentialisme er en humanisme* som perspektivtekst.

1. undervisningsgang (90 min.)

Introduktion til forløbets tema og formål. Aktualisering af *Alkibiades'* tema gennem læsning af Uffe Steens kronik. Introduktion til Platon som filosof og dialoggenren.

Lektie

- Læsning af Uffe Steens artikel

- Læsning om Platons samtid og Platon som filosof, evt. med arbejdsspørgsmål.

Undervisningens indhold:

- Lærergennemgang af forløbets formål.
- Gruppearbejde og klasseopsamling om Uffe Steens kronik.
- Pararbejde og klasseopsamling om Platons samtid og Platon som filosof.
- Pararbejde og elever til tavlen om dannelsesbegrebet i dag: Hvad er dannelse? Hvad er selvet for en størrelse?

Mål/Delmål

- Forståelse for forløbets tema og formål.
- At kunne redegøre for Platons samtid og den filosofiske dialog som genre.
- At kunne se *Alkibiades'* problemstilling i moderne perspektiv
- Begyndende (selv)refleksion over begreberne dannelse og "at kende sig selv".

2. undervisningsgang (90 min.)

Platons dialog som filosofisk genre. Sokrates' dialogteknik og forholdet mellem viden og uvidenhed.

Lektie

- Læsning af "Indledning til Platons *Alkibiades*" med arbejdsspørgsmål.
- Læsning af *Alkibiades*, kap. 1-6.

Undervisningens indhold:

- Summegrupper og klasseopsamling om hjemmearbejde om dialogen
- Oplæsning/Dramatisering i klassen ved to elever af *Alkibiades*, kap. 1-2.
- Gruppearbejde ud fra højtlesning og arbejdsspørgsmål, evt. med perspektivering til Uffe Steen-kronik.
- Opsamling ved refleksionsskrivninger om dagens vigtigste faglige pointer. Oplæsning af elevtekster.

Mål/Delmål

- At kunne redegøre for *Alkibiades'* væsentligste problemstillinger
- Begyndende analyse af dialogen og bevidsthed om Sokrates' dialogteknik.

3. undervisningsgang (90 min.)

Platons dialektiske metode og spørgsmålet om viden og uvidenhed. Platonbegreber. Perspektivering til Platons *Menon*.

Lektie

- Læsning af *Alkibiades*, kap. 7-9 med læsefokus.

Undervisningens indhold:

- Gruppearbejde og klasseopsamling om kap. 7-9.
- Læreroplæsning af Platons *Menon*, kap 14-20 ("Slaveeksemplet").
- Gruppearbejde og klasseopsamling ud fra arbejdsspørgsmål om *Menon*-perspektiv.

- Afslutning med elev- eller læreroplæsning af Platons *Theaitetos*, kap. 6-7. Diskussion.

Mål/Delmål

- Bevidsthed om Platons dialogteknik, herunder begreber som dialektik og élenchos.
- Bevidsthed om Platons filosofiske begreber; majeutik, anamnése, psýche, dóxa, aporía, epistéme og ”at kende sig selv”.
- Evne til at perspektivere Platons tekster med hinanden.

4. undervisningsgang (90 min.)

Træning af nærlæsning af *Alkibiades*. Begrebsoplæg. Perspektivering til Stx-bekendtgørelsen, §1-2. Begreberne uddannelse, dannelse, paideía.

Lektie

- Læsning af *Alkibiades*, kap. 10-18 med læsefokus.

Undervisningens indhold:

- Gruppearbejde og -fremlæggelser om dagens tekstafsnit.
- Læreroplæg om centrale Platon-begrebers betydning, samt om Platon, dannelse og politik.
- Perspektivering til Bekendtgørelse om uddannelsen til studentereksamen, §1-2 som afslutning. Elever skal markere alle steder, som har begrebsmæssig relation til *Alkibiades*.

Mål/Delmål

- Styrkelse af nærlæsningskompetencer
- Fortrolighed med Platon-relevante begreber (herunder, epiméleia, paideía, analogi).
- Evne til at forbinde Platon-dialog med egen læring på stx-uddannelsen.

5. undervisningsgang (90 min.)

Gymnasieelevens faglige og subjektive forhold til Sokrates. Problemorienteret, induktiv undervisning.

Lektie

- Læsning af *Alkibiades*, kap. 19-27 med opgave om at finde tekstpassager, som er fagligt eller personligt interessante.

Undervisningens indhold:

- Læreroppsamling fra sidst om pointer om dannelse/uddannelse og Stx-bekendtgørelse.
- Problemorienteret arbejde i 4 sekvenser: 1) individuelt valg af tekstpassage, 2) individuel refleksionsskrivning om passagen, 3) individuel skrivning af færdig, personlig tekst om Platon-passage, 4) pararbejde ved oplæsning af egne tekster og walk and talk om pointer.
- Oplæsningssymposium af elevtekster med efterfølgende diskussioner af faglige pointer.
- Afsluttende, individuelle hurtigskrivninger om dagens vigtigste pointer. Oplæsning.

Mål/Delmål

- At kunne forholde sig fagligt og personligt til temaer fra Platons *Alkibiades*.

- At prøve at reflektere selvstændigt og ræsonnerende med udgangspunkt i Platon.
- At formidle og diskutere svære, filosofiske emner i større forum.

6. undervisningsgang (90 min.)

Fortolkningen af Platons *Alkibiades*. Forholdet mellem Platon/tekst og læser som spejling af forholdet mellem Sokrates og Alkibiades.

Lektie

- Læsning af *Alkibiades*, kap. 28-31 med fortolkende hjemmearbejdsspørgsmål.

Undervisningens indhold:

- Læreroptakt om dagens fortolkningsformål
- Summegrupper og fælles opsamling om *Alkibiades'* fortolkning.
- Formativt og summativt evaluerende skriveøvelse om forløbets Platon-relevante begreber i tre sekvenser: Eleverne skal skrive en sammenhængende tekst, hvor de anvender så mange begreber fra forløbet som muligt. 1) individuel skrivning, 2) oplæsning og refleksion i par, 3) oplæsningssymposium med elevtekster, som diskuteres.
- Alternativt skal eleverne i par optage en formidlingsvideo, hvor de anvender så mange begreber fra forløbet som muligt.
- Evt. ekstemporering af Tony Andersen-kronik som perspektiv.

Mål/Delmål

- At kunne fortolke *Alkibiades*, herunder reflektere over forholdet mellem tekst og læser.
- At kunne forklare en Platon-dialog som en dialektisk erkendelsesproces.
- At kunne anvende Platon-relevante begreber i egen skriftlig formidling.

7. undervisningsgang (90 min.)

Platons *Staten* ("Hulebilledet"). Når ræsonnementet (logos) kommer til kort, og fortællingen (mýthos) træder til. Platons menneske- og statsopfattelse.

Lektie

- Læsning af Platons "Solbilledet", "Linjebilledet" og "Hulebilledet" fra *Staten* med læsefokus.

Undervisningens indhold:

- Pararbejde om "Solbilledet" og "Linjebilledet" som optakt til nærlæsning af "Hulebilledet".
- Elever formidler (tegner og fortæller) ved tavlen som opsamling.
- Kort læreroplæg om begreberne det relative og det absolutte, fænomener og idéer.
- Gruppearbejde om "Hulebilledet" med tre forskellige arbejdsopgaver: 1) remediering af "Hulebilledet" som tegneserie, 2) fortolkning af billedet, 3) Perspektivering til *Alkibiades*.
- Elever rapporterer status på gruppearbejde ved afslutning af undervisningen.

Mål/Delmål

- At kunne redegøre for ”Solbilledet”, ”Linjebilledet” som billedlige fortællinger om menneskelig erkendelse.
- Kendskab til begreberne det relative og det absolutte, fænomener og ideer.
- At analysere og fortolke Platons ”Hulebilledet”.

8. undervisningsgang (90 min.)

Platons *Staten* (”Hulebilledet”) fortsat. Når ræsonnementet (logos) kommer til kort, og fortællingen (mýthos) træder til. Platons menneske- og statsopfattelse.

Lektie

- Grupper skal være klar med deres fremlæggelser om Platons ”Hulebilledet”.

Undervisningens indhold:

- Elevfremlæggelser ved tre udvalgte grupper: 1) ”Hulebilledet” som tegneserie, 2) fortolkning af hulebilledet, 3) Perspektivering til *Alkibiades* m.m.
- Læreroplæg om Platons dualisme samt om *Statens* skildring af aristokrati vs. samtidens demokrati.
- Højtlesning af Platons *Symposion*, kap. 28-29 som optakt til gruppearbejde om erkendelsen af det skønne.

Mål/Delmål

- Selvstændig formidling af betydningen af Platons ”Hulebilledet”.
- Bevidsthed om Platons menneske- og statsopfattelse.
- At kunne se eros som en stræben efter viden og areté og dermed forbindelsen til *Alkibiades*.

9. undervisningsgang (90 min.)

Jean-Paul Sartres *Eksistentialisme er en humanisme*. Det 20. århundredes ateistiske eksistentialisme som grundlaget for ”at kende sig selv” eller at være dannet.

Lektie

- Læsning af uddrag fra *Eksistentialisme er en humanisme*. Uddraget anskuet som eksamensperspektivtekst. Uddraget er forsynet med forklarende noter.

Undervisningens indhold:

- Kort lærerintroduktion af Sartre og *Eksistentialisme er en humanisme*.
- Gruppearbejde om teksten med arbejdsspørgsmål (som perspektiverer ud i hele forløbets pensum).
- Opsamling ved klassediskussion. Alternativt ved eksamenslignende elev-lærer-samtale.

Mål/Delmål

- At kunne se Sartres eksistensfilosofi som et opgør med Platons absolutisme

- At kunne redegøre for betydningen af Sartre-begreberne essens og eksistens og se disse ift. forløbets Platon-relevante begreber; f.eks. psýche, epiméleia, paideía, ”at kende sig selv”.